

TRUMP'IN İKİNCİ DÖNEMİ IRAK'TA NELERİ DEĞİŐTİREBİLİR?

SERCAN ÇALIŞKAN

20

Ocak 2025'te ikinci dönem ABD Başkanlığı görevine resmen başlayacak olan Donald Trump'ın nasıl bir Ortadoğu politikası izleyeceği ABD dış politikasında merak edilen ana baŐlıklardan birini oluŐturmaktadır. Özellikle Joe Biden döneminin son yılı içerisinde İsrail'in Filistin'e saldırıları ile Ortadoğu'nun bir çatışma sarmalı içerisine girmesi Trump yönetimini yoğun bir

Ortadoğu gündemi ile karşı karşıya bırakacaktır. Bu gündemlerden biri hiç kuŐkusuz özellikle 2003 sonrası göreve gelen her ABD başkanının dış politikasında baŐat konumda bulunan Irak olacaktır. Irak, bölgedeki çatışma sarmalı içerisinde karmaŐık bir durumdadır. Irak iç siyasetinde hükümetin yeni ABD yönetimi açısından nasıl değerlendirileceği merak konusudur. Ayrıca Irak'taki hüküme-

İsrail, İran'ın Ortadoğu'daki milis güçlerini ortadan kaldırmaya yönelik 7 Ekim'den bu yana izlediği askerî adımları Irak'a doğru genişletebilir.

tin Çin ve Rusya gibi küresel aktörlerle ilişkilerinde küresel güç rekabeti ve bölgesel denkleme üstleneceği konunun da dikkate alınması gerekmektedir. Irak'taki Amerikan askerlerinin geleceği ve İran'ın Irak'taki etki gücüne dair risk analizleri de önem taşımaktadır. Bunun yanında Irak'taki İran destekli milis grupların varlığı gibi konular Irak politikası için yeni ABD yönetimini bekleyen öncelikli konular olarak öne çıkmaktadır.

İRAN ETKİSİ VE MİLİS GRUPLARA DÖNÜK OLASI ADIMLAR

Trump'ın göreve gelmesi ile birlikte Irak'ta muhatabı olacağı Muhammed Şiya es-Sudani başbakanlığındaki hükümet İran yanlısı siyasi grupları bünyesinde bulunduran Şii Koordinasyon Çerçevesi (ŞKÇ) desteğiyle kurulmuştur. Trump, önceki görev süresince Irak siyaseti ile Irak devletinin yönetim mekanizmasındaki İran etkisini Irak politikası açısından birincil tehditlerden biri olarak görmüştür. ŞKÇ desteği ile görevini sürdüren Sudani ile Trump'ın nasıl bir iletişim içinde olacağı ABD ve Irak ilişkilerinde ilk temasların kurulma biçimi ile anlaşılacaktır. İkili ilişkilerde ele alınacak ilk konu, İran destekli Şii milis gruplarının Irak'taki varlığı olabilir. Zira Trump'ın

2017-2021 yılları arasındaki görev süreci; Irak'taki İran etkisini kırmaya yönelik sert gücün de devreye sokulduğu bir dönem olmuştur. İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ve Haşdi Şaabi Heyet Başkan Yardımcı Ebu Mehdi Mühendis'in (Cemal İbrahim) ABD tarafından Irak'ta öldürülmesi bunun en somut örneğidir. Dolayısıyla Trump'ın Irak'ta tehdit olarak algıladığı aktörlere karşı daha agresif adımlar atabilmesi Irak politikasını halefi Biden yönetiminden ayırtmıştır. İran destekli milis gruplar ise bu adımların öncelikli hedefi olmuştur. Yeni dönemde de Irak'taki milis grupların tekrar hedef alınması beklenebilir. Özellikle İsrail'in tehdit tanımlamalarına Irak'taki İran destekli milis grupları dâhil ederek ABD'yi somut adımlar atmaya zorlaması yeni çatışma süreçlerini de beraberinde getirebilir. Öyle ki İsraili yetkililer tarafından yapılan açıklamalarda Irak topraklarının İran'ın İsrail'e saldırıları için kullanılabileceği; Irak'tan çok sayıda insan-sız hava aracı ve balistik füzenin fırlatılabileceği vurgulanmıştır. Dolayısıyla İsrail'in Irak'ı da bir çatışma sahası hâline getirmek isteyeceği, Irak'taki İran yanlısı milis grupları kendisine bir tehdit unsuru olarak güvenleştirebileceği değerlendirilebilir. Nitekim İsrail'in 18 Kasım'da Birleşmiş Milletlere (BM)

Irak'ta ABD'nin düzenlediği saldırı sonucu öldürülen İran Devrim Muhafızları Ordusuna bağlı Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani ve Haşdi Şabi Başkan Yardımcısı Ebu Mehdi el-Mühendis'in 3. ölüm yılı anma töreni.

gönderdiği mektupta Irak'taki İslami Direniş Örgütü'nün İsrail'e çok sayıda saldırı gerçekleştirdiği dile getirilerek gerektiğinde meşru müdafaa haklarını kullanacağı vurgulanmıştır. Bu yolla İsrail, Irak'taki milis grupları kendine yönelik bir tehdit olarak güvenleştirecek Irak'a olası saldırılarını meşru bir zemine çekmek istemektedir. BM Antlaşması'nın 51. maddesindeki meşru müdafaa hakkının özellikle vurgulanıyor olması İsrail'in Irak'taki milis grupları neden güvenlik tehdidi olarak gördüğünü uluslararası bir anlaşmaya atıf yaparak açıklamak istemesinden kaynaklanmaktadır. Söz konusu istek karşımıza önemli bir beklenti çıkarmaktadır. İsrail, İran'ın Ortadoğu'daki milis güçlerini ortadan kaldırmaya yönelik 7 Ekim'den bu yana izlediği askerî adımları Irak'a doğru genişletebilir. Irak; Filistin, Lübnan ve Yemen'in ardından İsrail için yeni bir çatışma sahası olabilir. Bu kapsamda Ketaib

Hizbullah ve Asaib Ehlil Hak gibi İran destekli olduğu bilinen Irak'taki milis grupların üst düzey kadroları, mühimmat depoları ve askerî üsleri İsrail'in hava saldırıları ile hedef alınabilir. İsrail saldırganlığının sivil alanlara taşınması da 7 Ekim'den bu yana geçen süreç göz önüne alındığında sürpriz olmayacaktır. İsrail'in Irak'a karşı askerî adımlarına yeni ABD yönetimi tarafından da destek verilme olasılığı İsrail yönetiminin saldırganlığını artırabilir.

Güvenlik meseleleri açısından bakıldığında, ABD ve Irak arasındaki görüşmelerin bir çıktısı olarak ikili ilişkilerde ele alınacak ilk konulardan biri Irak'taki Amerikan askerlerinin durumu olabilir. 2024 yılının eylül ayında ABD ve Irak arasında Amerikan askerlerinin 2026 sonuna kadar Irak'tan çekileceğine dair bir anlaşmanın sağlandığı kamuoyuna duyurulmuştu. Ancak mevcut tabloda henüz res-

ABD, Irak'taki askerî varlığını Irak'tan farklı ülkelere kaydırmak yerine Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) sınırları içerisinde özellikle Erbil çevresinde yeniden konuşlanmayı tercih edebilir.

miyet kazanmayan ve taslak niteliğinde olan bu anlaşma Trump'ın onay vermesi hâlinde resmîyet kazanacaktır. Trump'ın hem önceki döneminde attığı adımlar hem de son seçim kampanyasındaki söylemleri Ortadoğu'daki Amerikan askerlerinin geri çekilmesine yönelik bir politika izlediğini ortaya koymaktadır. Bilhassa 2020 itibarıyla Irak'taki Kaim, Kayyara ve Habbaniye askerî üsleri gibi birçok askerî üssü Irak ordusuna teslim etmiş ve döneminde 5.000 kadar olan Irak'taki Amerikan askerî sayısını yarı yarıya azaltmıştır. ABD Savunma Bakanlığı tarafından Eylül 2024'te yapılan resmî açıklamaya göre hâlihazırda Irak'ta 2.500 kişilik Amerikan askerinin bulunduğu açıklanmıştır. Diğer yandan Trump'ın son seçim kampanyasında Ortadoğu'ya dönük söylemlerinde başı çeken ifadelerinden biri Amerikan askerlerinin "eve" döndürülmesi gerektiği ve Ortadoğu'daki askerî varlığın ABD'ye getirdiği ekonomik yük hakkında olmuştur. Ancak Trump her ne kadar Amerikan askerlerinin Ortadoğu'dan çekilmesine dair söylemlerde bulunsa da bunu Irak'ta ne zaman ve hangi şartlar altında yapacağı soru işaretidir.

ABD, Irak'taki askerî varlığını Irak'tan farklı ülkelere kaydırmak yerine Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) sınırları içeri-

sinde özellikle Erbil çevresinde yeniden konuşlanmayı tercih edebilir. Nitekim Kasım Süleymani'nin öldürülmesinin ardından Irak'taki Amerikan askerlerine dönük saldırıların artması ile dönemin Trump yönetimi Bağdat'taki ABD Büyükelçiliğinin faaliyetlerinin büyük kısmını Erbil'e taşımıştır. İlerleyen dönemde Bağdat'taki diplomatik misyon faaliyetleri devam etse de ABD'nin o dönem gösterdiği refleks, IKBY içerisinde bilhassa KDP'nin kontrol alanlarının ABD için Irak'taki güvenli bölge olarak görüldüğünü işaret etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, ABD yönetiminin ilk aşamada Irak'taki askerlerini IKBY'ye çekmek isteyeceği veya ülkenin ABD ve İran arasında bir çatışma sahasına dönüşmesi olasılığında ise bu sürecin hızlanabileceği beklenebilir. Bunun gerçekleşmesi olasılığında ise durumun özellikle KDP aleyhine sonuçlar doğurması da sürpriz olmayacaktır. İran yanlı siyasi gruplar tarafınca ABD ile ilişkileri nedeniyle Trump'ın önceki döneminde de baskı altına alınan hatta zaman zaman Erbil'e yönelik füze saldırıları ile karşı karşıya kalan Erbil'i benzer bir süreç bekleyebilir.

Trump yönetiminin İsrail ve İran arasındaki çatışma sürecinin yeni dinamiklerini de göz önüne alarak Irak'taki İran yanlı milis güçlere bakışı bu sü-

Irak'ın Basra kentindeki kuru gaz borusu döşeme projesi çalışmaları.

reçte etkili olacaktır. Diğer yandan İran'ın Irak hükümetindeki etkisi ABD'nin tehdit seviyesini değerlendireceği konuların başında gelecektir. Dolayısıyla İran'ın hem Irak sahasındaki milis gücü varlığı hem de Irak siyasetindeki şekillendirici gücü Amerikan askerlerinin Irak'taki akıbetini belirleyecektir.

2025 yılında Irak'ta parlamento seçimleri yapılması planlanırken ABD'nin nasıl bir Irak hükümetinin oluşumunu isteyeceği de önemli olacaktır. Seçimler sonrası kurulacak hükümette ABD'ye daha yakın bir ismin Irak başbakanı olarak seçilmesi ABD'nin yeni Irak hükümetindeki temel beklentilerinden biri olabilir. Başbakan Sudani'nin selefi Mustafa Kazimi'de olduğu gibi ABD'nin hem milis kökenli hem siyaset kökenli olacak şekilde İran etkisinden sıyrılabilecek isimleri

Irak'ın yeni başbakanı olarak ön plana çıkarması da beklenebilir. Aynı zamanda İran da Irak'ta kendisine yönelik askerî adımlar dâhil olmak üzere artan baskıları göz önüne alarak bakanlar kurulunda ve milletvekilleri listesinde yer alacak isimleri milis kökenli isimler arasından değil daha çok siyaset kökenli isimler arasından ön plana çıkarmak isteyebilir.

OLASI EKONOMİK YAPTIRIMLAR

Trump'ın ikinci başkanlık döneminde Irak'ta atabileceği adımlar yalnızca askerî temelli okunmamalıdır. Zira Amerikan askerlerinin Irak'taki geleceğinin ne olacağına dair tartışmaların ötesinde Irak'a dönük ekonomik yaptırımların tekrarlanıp tekrarlanmayacağı da gündem başlıklarından biridir. Trump önceki başkanlık döneminde

Başbakan Sudani'nin selefi Mustafa Kazimi'de olduğu gibi ABD'nin hem milis kökenli hem siyaset kökenli olacak şekilde İran etkisinden sıyrılabilecek isimleri Irak'ın yeni siyasi aktörleri olarak ön plana çıkarması da beklenebilir.

İran destekli milis grupların liderlerine yönelik yaptırımların yanı sıra bu grupların finansal ilişkilerini hedef alarak ilgili şirketlere yaptırımlar uygulamak, ABD dış politikasında Irak'a karşı bir caydırıcılık aracı olarak değerlendirilebilir.

İran'a yönelik yaptırımların etkisini artırmak ve İran destekli milis grupların fonlarına erişimini kesmek amacıyla Irak Merkez Bankasındaki para akışları üzerinde kısıtlayıcı adımlarda bulunmuştur. Bu kapsamda İran'ın ihraç ettiği doğal gaz ve elektrige karşılık Irak'tan alacağı 5 milyar dolara ABD'nin tek taraflı bankacılık yaptırımları nedeniyle erişemediği bildirilmiştir. Ayrıca Trump, Ocak 2020'de, Irak Parlamentosunun yabancı güçlerin ülkeden çıkmasını öngören kararına ilişkin "Ülkeden [Irak] çıkmamızı isterlerse ve bunu dostça yapmazlarsa onlara daha önce hiç görmedikleri ağır yaptırımlar uyguluyoruz. İran yaptırımları bunların yanında hafif kalır" açıklamasını yapmıştır. Trump yönetiminin ilk döneminde uyguladığı gibi askerî adımları ön plana almadığı takdirde ekonomik yaptırımları uygulayabileceği de beklenebilir.

İran destekli milis grupların liderlerine yönelik yaptırımların yanı sıra bu grupların finansal ilişkilerini hedef alarak ilgili şirketlere yaptırımlar uygulamak, ABD dış politikasında Irak'a karşı bir caydırıcılık aracı olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla İran'ın Irak'taki etkisini kırmak söz konusu olduğunda ABD'nin caydırıcılık olarak sadece askerî seçeneklere sahip olmadığı unutulmamalıdır. Bankacılık faaliyetlerinin kısıtlanması,

İran'dan elektrik ithalatına sağlanan muafiyetin kaldırılması ve ABD ile Irak arasındaki silah anlaşmalarının iptal edilmesine uzanan bir yaptırımlar silsilesi ABD'nin caydırıcılık adımları olarak kullanılabilir. Ancak son dönemde İsrail'in Irak'ı kendisine dönük bir tehdit olarak tanımlamaya başlaması ve askerî adımları meşrulaştırmaya dönük girişimleri Irak'ın ilk etapta İsrail'in tarafından gelecek saldırılarla karşılaşma olasılığını artırmaktadır. Dolayısıyla Irak için askerî tehditlerin ekonomik yaptırımlardan daha öncelikli bir tehdit olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Diğer bir olasılık ise İsrail'in askerî adımlarına sessiz kalabilecek Trump yönetiminin ekonomik yaptırımlar ile süreç müdahil olma olasılığıdır. Bu yolla ABD, İsrail'in saldırılarına askerî adımlarla destek vermek yerine ekonomik yaptırımlar ile İsrail'i destekleme yoluna gidebilir.

IRAK'IN ALTERNATİFLERİNİ GÜÇLENDİRMEK

Joe Biden dönemi ABD yönetiminde Irak'ın İran dışında özellikle Körfez ülkeleri ile yakın temasta kalması teşvik edilmiştir. Bu anlamda Suudi Arabistan ve BAE gibi ülkeler ile enerji alanında yatırım anlaşmaları imzalanmıştır. Bu anlaşmalar kapsamında Irak'ın doğal gaz

Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani ve Suudi Arabistan Velihaht Prensi Muhammed bin Selman'ın Riyad'da gerçekleşen görüşmesi.

ve elektrik ihtiyacında İran'a bağımlılığının azalması, özellikle doğal gaz açısından kendi kendine yeter duruma gelmesi amaçlanmıştır. Bunun sağlanması için Körfez ülkelerine ait şirketlerin Irak ile anlaşmalarını çeşitlendirmesi, bilhassa petrol sahalarının üretim verimliliğinin artırılması ve doğal gaz sahalarının iyileştirilmesine dönük adımlar ABD tarafından desteklenmiştir. Bu yolla ABD'nin, Körfez sermayesini Irak'ın enerji bağımlılığını gidermede kullanarak kendisi için sıfır maliyetli bir yolu tercih ettiği söylenebilir.

ABD, İran'a uygulanan yaptırımlar kapsamında Irak'ın İran'dan elektrik ithalatına izin veren muafiyeti de gelecek dönemde daha fazla kısıtlayabilir. Nitekim bu yaptırımlar Trump'ın ilk dönemine tekabül eden 2018 yılında başlatılmış, o tarihten sonra 120 gün arayla ABD tarafından Irak'a elektrik ithala-

tında muafiyet sağlanmıştır. Bu muafiyetlere Trump'ın ikinci döneminde bir kısıtlama uygulanarak Irak'ın farklı alternatiflere yönelmesi zorunluluk durumuna getirilebilir. Nitekim bu durum mevcut ABD yönetimi tarafından da uygulanmakta ancak muafiyetlere bir kısıtlama uygulanmamaktadır. Biden hükümeti, muafiyetler sayesinde Irak'ın enerji ithalatında İran'a daha az bağımlı hâle geldiğini öne sürmektedir. 19 Temmuz 2024'te ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcü Yardımcısı Vedant Patel tarafından yapılan açıklamada ABD'nin şu anda Irak hükümetini, İran enerji kaynaklarından uzaklaşma çabalarını hızlandırmak için anlamlı adımlar atmaya teşvik ettiğini ve son birkaç yılda bu yönde ilerlemeler kaydedildiğini ifade etmiştir. Irak'ın enerji ihtiyacının yüzde 25'ini İran'dan karşıladığını söyleyen Patel, birkaç yıl önce bu oranın yüzde 40 olduğunu dile getirmiştir. Veriler üzerinden

ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamalar da göz önüne alındığında, mevcut "alternatiflere yönelme" politikasının sonuç verdiği ve Trump'ın da bu politikayı farklı kısıtlama olasılıklarıyla da olsa devam ettirebileceği beklenebilir.

ABD'nin izlediği bu politikanın devamı Irak ve Körfez ülkeleri arasında ekonomi üzerinden ikili ilişkilerin gelişeceği bir süreci beraberinde getirebilir. Ancak sürecin Irak iç dinamiklerindeki siyasi yapılar ile engellenmeye çalışılacağı da unutulmamalıdır. Nitekim 20 Ekim'de Irak'ın başkenti Bağdat'ta bazı milis grupların, Suudi Arabistan'a ait bir televizyon kanalının binasını basması ve binanın çevresini ateşe vermesi gibi ilişkileri sınıyıcı hadiseler de meydana gelmektedir. Ancak tüm bunlara rağmen Irak'ın Suudi Arabistan başta olmak üzere Körfez ülkeleri ile diplomatik ve ticari ilişkileri canlandırmaya gayret gösterdiği bir dönemde ABD'nin bir şekilde destekleyici rol oynayacağını söylemek mümkündür.

ABD ve Irak ilişkilerinin yeni dönemine ilişkin tüm bu beklentileri küresel güç rekabeti ve bölgesel dinamikler haricinde okumak mümkün gözükmemektedir. İsrail ve

İran arasındaki çatışma sarmalının nereye evrileceği ve Trump yönetiminin bakış açısı hiç şüphesiz Irak politikasını da şekillendirecektir. Öte yandan Trump'ın Çin ile rekabeti öncelikle bir Ortadoğu politikası oluşturması durumunda Irak'ın nasıl konumlanacağı önemli olacaktır. Zira Irak, Çin'in Ortadoğu'daki en büyük petrol tedarikçisi olarak ön plana çıkmaktadır. Irak'taki devlet destekli bir şirket olan ve Haşdi Şaabi tarafından yönetildiği bilinen Mühendis Grubu ile Çinli inşaat şirketi CMEC arasında yapılan anlaşmalar da ikili ilişkilerin yalnızca petrol ticaretiyle sınırlı kalmadığını göstermektedir. 2025 itibarıyla göreve başlayacak olan Trump yönetiminin Irak ve Çin arasında büyüyen ekonomik ilişkilere bakış açısı küresel rekabeti çerçevesinde Irak'ın geleceğini de şekillendirecektir. Dolayısıyla ABD ve Irak ilişkileri, 2.500 Amerikan askerinin Irak'taki varlığının ne olacağı veyahut milis güçlere dönük olası askerî adımlar ve yaptırımların çok ötesinde daha geniş resimde anlaşılmaya çalışılmalıdır. Söz konusu geniş resmin, Trump yönetiminin Irak'taki mevcut Sudani hükûmetine karşı politikalarını da etkileyeceği ancak yukarıda bahsedilen irili ufaklı adımların geniş resmin tamamlayıcıları olacağı göz önüne alınmalıdır.

Sercan Çalışkan

İstanbul Üniversitesi Tarih Bölümünden 2017 yılında mezun olmuştur. Ardından aynı yıl içinde Milli Savunma Üniversitesi Alparslan Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Tezli Yüksek Lisans Programına başlamıştır. "Sosyal Medya Üzerinden Algı Savaşları: Zeytin Dalı Harekâtı" teziyle yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Polis Akademisinde Uluslararası Güvenlik Programında doktora eğitimine devam etmektedir. Genel ilgi alanı güvenlik çalışmaları çerçevesinde gayrinizami harp konuları olmakla birlikte özel ilgi alanı bölgesel çalışmalar kapsamında Irak'taki güvenlik sorunları ve Irak Türkmenleridir. Ayrıca Çin'in Ortadoğu politikaları üzerine de çalışmalar yürütmektedir. Hâlihazırda Ortadoğu Araştırmalar Merkezi (ORSAM) bünyesinde Irak Çalışmaları Araştırmacısı olarak görev yapmaktadır. İyi düzeyde İngilizce bilmektedir.

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2024

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon : +90 850 888 15 20

Email : info@orsam.org.tr

Fotoğraflar : Anadolu Ajansı (AA)